

Memoires

1995-A

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	11
Djakarta	24
Amsterdam	80
Ottawa	122
Amsterdam	130
Bijlagen	163
Register	301

Wereldpolitiek & Seks

Willem Oltmans lustte er – in zijn eigen woorden – wel pap van. Elke keer als ik hem sprak, deed hij tussen de geopolitieke beschouwingen door ongevraagd en uitgebreid verslag van zijn erotische avonturen. Zoals die keer in Zuid Afrika, waar hij, net gekomen van een prostaatoperatie, naartoe was gereisd in het kielzog van een Nederlandse politieke missie. De dokter was duidelijk geweest. Patiënt Oltmans diende zich voorlopig te onthouden van seks. Zo niet, dan zou hij onherstelbare schade riskeren. „Het ging aanvankelijk prima zonder,” vertelde Willem. „Tot ik per ongeluk in het hotel een verkeerde deur nam en plotseling tussen de gespierde zwetende zwarte lijven in een sportschool belandde. Probeer je dan maar eens in te houden.”

Lang & broeierig verhaal kort: Het doktersadvies ten spijt, Willem besloot die dag voortijdig „de kogel door de kerk te jagen” en raakte „goddank” geenszins gehandicapt. „Hij deed en doet het nog steeds vóór-tréf-fe-lijk! Zo,... waar hadden we het ook al weer over?”

Ik leerde Willem kennen ergens halverwege de jaren tachtig van de 20ste eeuw. We spraken af in het Noord Zuid Hollands Koffiehuis bij Amsterdam Centraal, waar ik hem voor de persrubriek van het weekblad *Vrij Nederland* zou interviewen over – ongetwijfeld – zijn langlopende akkefietje met de Staat der Nederlanden in het algemeen en oud-minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns in het bijzonder. Het duizelde mij als jong verslaggever, want tussendoor ging het ook nog over de moord op Kennedy, zijn vriendschap met Soekarno, Desi Bouterse & de Decembermoorden, Papua Nieuw-Guinea en zijn „goede contacten” in Moskou. De Willem Oltmans Revue in optima forma. Na twee uur stapte ik met een versuft hoofd op de fiets en reed terug naar de redactie op de Raamgracht. Daar werd ik tien minuten later grijnzend begroet door redactiesecretaresse Paula Glerum. Oltmans had haar zojuist gebeld met de prangende vraag: „Zeg, die Jos Slats, is die nog *zu haben*?” Waarop Paula hem had moeten mededelen dat ik „meer van de meisjes” was.

Maar Willem was een man die de moed nooit opgaf. Bij elke ontmoeting informeerde hij of ik mij inmiddels tot „het ware geloof”

Wereldpolitiek & Seks

Willem Oltmans lustte er – in zijn eigen woorden – wel pap van. Elke keer als ik hem sprak, deed hij tussen de geopolitieke beschouwingen door ongevraagd en uitgebreid verslag van zijn erotische avonturen. Zoals die keer in Zuid Afrika, waar hij, net gekomen van een prostaatoperatie, naartoe was gereisd in het kielzog van een Nederlandse politieke missie. De dokter was duidelijk geweest. Patiënt Oltmans diende zich voorlopig te onthouden van seks. Zo niet, dan zou hij onherstelbare schade riskeren. „Het ging aanvankelijk prima zonder,” vertelde Willem. „Tot ik per ongeluk in het hotel een verkeerde deur nam en plotseling tussen de gespierde zwetende zwarte lijven in een sportschool belandde. Probeer je dan maar eens in te houden.”

Lang & broeierig verhaal kort: Het doktersadvies ten spijt, Willem besloot die dag voortijdig „de kogel door de kerk te jagen” en raakte „goddank” geenszins gehandicapt. „Hij deed en doet het nog steeds vóór-tréf-fe-lijk! Zo,... waar hadden we het ook al weer over?”

Ik leerde Willem kennen ergens halverwege de jaren tachtig van de 20ste eeuw. We spraken af in het Noord Zuid Hollands Koffiehuis bij Amsterdam Centraal, waar ik hem voor de persrubriek van het weekblad *Vrij Nederland* zou interviewen over – ongetwijfeld – zijn langlopende akkefietje met de Staat der Nederlanden in het algemeen en oud-minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns in het bijzonder. Het duizelde mij als jong verslaggever, want tussendoor ging het ook nog over de moord op Kennedy, zijn vriendschap met Soekarno, Desi Bouterse & de Decembermoorden, Papua Nieuw-Guinea en zijn „goede contacten” in Moskou. De Willem Oltmans Revue in optima forma. Na twee uur stapte ik met een versuft hoofd op de fiets en reed terug naar de redactie op de Raamgracht. Daar werd ik tien minuten later grijnzend begroet door redactiesecretaresse Paula Glerum. Oltmans had haar zojuist gebeld met de prangende vraag: „Zeg, die Jos Slats, is die nog *zu haben*?” Waarop Paula hem had moeten mededelen dat ik „meer van de meisjes” was.

Maar Willem was een man die de moed nooit opgaf. Bij elke ontmoeting informeerde hij of ik mij inmiddels tot „het ware geloof”

■ had bekeerd. Ik werd er wel eens een beetje moe van. En ik was niet de enige. Vooral met zijn complotterige verhalen over hoe hem als journalist het werken onmogelijk werd gemaakt door „die smerige” Staat verspeelde hij zijn toegang tot de media. Geen hond die het allemaal geloofde. Ook ik had mijn bedenkingen, maar Willem wist zo nu en dan documenten boven tafel te krijgen die weldegelijk wezen in de richting van ambtelijke samenzwering. Een vertrouwelijke telex bijvoorbeeld van Buitenlandse Zaken, waarin de Nederlandse ambassade in Washington orders kreeg om de „renegade journalist” Oltmans te toegang te ontzeggen tot een diplomatieke receptie met prinses Beatrix.

Ik verhuisde van *Vrij Nederland* naar de verslaggeverij van *de Volkskrant*, en de zaak Willem Oltmans verkaste mee. Niet tot ieders genoegen aan de Wibautstraat, maar ik wist hoofdredacteur Pieter Broertjes ervan te overtuigen dat het zaakje stonk, een half uur in de wind op z'n minst. „Gewoon blijven schrijven,” oordeelde Broertjes, waarmee Willem zijn toegang tot een belangrijk landelijk medium wist veiliggesteld.

Intussen verlegde Oltmans zijn erotische belangstelling een beetje plagerig van mij naar mijn zoon. Of die jongen al „panklaar” was, informeerde hij met enige regelmaat. „Nee Willem, nog even geduld, hij is net vijf geworden.”

Willem raakte bijna aan de bedelstaf. Uitgekotst door de vaderlandse journalistiek wist hij geen droog brood meer te verdienen en omdat hij lang in het buitenland had gewoond, moest hij zich redden met een gekorte AOW-uitkering. Ik heb hem daar nooit over horen klagen. Willem droomde liever vooruit. Als hij „die smerige schoften van de Staat” eenmaal een schadeloosstelling hadden betaald, zou hij onmiddellijk „een nieuwe vleugel” aanschaffen.

Het heeft lang geduurd, maar uiteindelijk haalde hij glorieus zijn gelijk en moest de Staat hem acht miljoen gulden betalen. Toen Willem er lucht van kreeg dat de Maxima, de verse verloofde van kroonprins Willem-Alexander, haar oog had laten vallen op een fraai appartement in het centrum van Amsterdam, deed Oltmans bij de makelaar meteen een bod flink boven de vraagprijs. Gewoon om te jennen.

Ik was inmiddels terug bij mijn oude liefde *Vrij Nederland* en maakte een lang interview met hem. Niet, zoals de eerste keer in een nederig koffiehuis, maar in het deftige Amstel Hotel, een passende omgeving voor een welgesteld persoon. Een week later stonden de priemende blauwe ogen van „De Man van Acht Miljoen” op de cover van *Vrij Nederland*.

Het was mijn laatste gesprek met Willem Oltmans.

Onze ontmoeting in het Amstel Hotel was zoals gebruikelijk weer eens aangevangen met de vraag of mijn zoon al „panklaar” was. „Nee Willem, hij is pas zeven.” Anders dan voorgaande keren, besloot ik bij het uitwerken van het interview nu eens al die ruis, die het verschijnsel Willem Oltmans evengoed tekende, woord voor woord mee te nemen. Waarom niet? Voor Willem was altijd alles *on the record*.

Oltmans was *not amused*.

Een week later verscheen zijn pislinke ingezonden brief in *Vrij Nederland*, waarin hij mij, journalistiek wapenbroeder in zijn tachtigjarige oorlog tegen de Staat, uitmaakte voor „rioolrat”. Ik was een vuile, laaghartige huffer die het goddomme niet verdiende om in hetzelfde weekblad te staan waarin Bibeb haar hoogstaande en eerbiedwaardige interviews liet afdrukken.

In warme herinnering.

Jos Slats

1 januari 1995

À la recherche du temps perdu. Dat blijft het traditionele oudejaarsavondje bij Toon en Marlene Quarles. Toon is een band naar De Horst, mijn ouders en broers, zijn moeder en broer en zus. Die herinneringen blijven onuitwisbaar. Toon haalde me 31 december om 17:25 uur van het station af. Na mij arriveerde nog een gast, Tessa Rouppe van der Voort-van Nispen tot Sevenaer, een wat vreemde vrouw met korte rok. Ze is weduwe. Haar man was psychiater en was een van Toons beste vrienden.

Marlene serveerde salade niçoise als hoofdschotel, met een warm schelpje vooraf. Ik probeerde wat te eten, maar tegen 02:00 uur werd ik doodziek. Ik was de antibioticapillen van Delprat vergeten. Ik ben nieuwjaarsdag in bed in de logeerkamer gebleven en Marlene gaf me een teil om steeds weer opnieuw in leeg te lopen.

2 januari 1995*Westerkade*

Vandaag voelde ik me goed genoeg om naar huis te gaan. Toon heeft me met de auto teruggedbracht naar Amsterdam. Hij zei onderweg: „Zelfs al zal de Staat je anderhalf miljoen geven en een lintje van Oranje Nassau, het apparaat zal toch gewoon rot tegen je blijven doen.”

Arendo Joustra had ik het vraaggesprek met generaal Viljoen gezonden. Hij belde vanuit Brussel en deelde op elegante manier mee dat ze het niet zouden publiceren, al zaten er aardige kanten aan. „Niet over die communisten en zo, maar zoals over die Boeren die geëxporteerd worden en de alliantie met het ANC.” Maar ze hadden twee correspondenten in Zuid-Afrika, dus nee. Hij had René van Rijckevorsel die in Zuid-Afrika zit mijn tekst gezonden, dus die jongen gaat nu prompt zelf Viljoen interviewen. Ik heb de tekst nu naar *HP/De Tijd* gestuurd.

Er lag een brief van Rachmawati Sukarnoputri.¹ Ze was bij de

1 Brief van 12 november 1994.

ceremonie geweest op 9 november. Ze vond het paleis veranderd, *airconditioning*, teveel houtsnijwerk. Het bracht haar herinneringen aan haar jeugd. Ze had met haar broer Guruh gesproken en ik ben welkom in zijn huis als ik naar Indonesië kom. Ik zal haar snel antwoorden.

Op CNN wordt gezegd dat journalistiek niet langer een „nobe roeping” is, maar een vak om rijk te worden. Het heeft met de waarheid niets meer te maken, meent de zender. Het kan ook niet anders als je ziet hoe groot de belangen zijn en hoe scherp de concurrentie is geworden.

3 januari 1995

Er kwam een zeurbrief van Erik Jurgens², die ik meteen een kaartje heb geschreven. Hij wil geen gesprek, maar maakt duidelijk dat ik een bemiddelaar moet aanwijzen. Ik wil twee bemiddelaars, Lakeman en Boukema. Als bewezen kan worden dat de ambtenaren tegen de Ombudsman hebben gelogen, „zwaait er wat” voor hen schrijft Jurgens. Is hij nu echt zo naïef? Ze zullen er wel wat op verzinnen dat het nooit uitkomt. Toch wil ik Lubbers vragen via Buthelezi de informatie te krijgen.

aan de rechter: het papier staat slecht door: ik draag het papier over naar links

B.F. 31/1/95

Je brief is duidelijk. Merk was: dit blijft dat u de reis (zelfs 77) sprekt over wie ik allemaal gebruik (Kamerleden die al jaren vinden dat ik felijt heb en er te beurde geen moer) en what about hoe ik geahanteerd, benadeeld en gebruikt ben 38 jaar for telling the fucking truth.

Okay, ik blijf bij Mr. H.J.M. Bouke ma als bemiddelaar, maar de zender rof de ze wech de lijst met mensen, die we in April onder de geheard willen hebben. Die lijst is niet mis. Er is bemiddeld op mijn initiatief, een jaar in de ruimte... Hoe kan je denken dat ik rof en

Hugo van Reijen, de spion, blijft het proberen. Nu met een kaart uit Turkije. Ik heb hem direct in de prullenmand gooid.

Rusland gaat akkoord met het Energie Handvest van Ruud

2 Zie bijlage 1. Redactie: Jurgens heeft de brief gedateerd 31 01 1994, maar dit had moeten zijn 31 12 1994.

Lubbers. Het verdrag is in Lissabon behalve door Rusland ook door 39 andere landen en de Europese Unie getekend. Economische hervormingen in Oost-Europa kunnen door de levering van energie naar West-Europa de deviezen en investeringen generen, die een stimulans voor de opbouw aldaar vormen. Alleen de vs liggen weer eens dwars, want die willen zelf in Rusland een vinger in de energiepap houden. Het schijnt dat diplomaat Charles Rutten de eigenlijke onderhandelingen heeft geleid. Prima resultaat. Ik schreef Lubbers een felicitatiebriefje, en schreef hem opnieuw te willen spreken nu Buthelezi en Colyn aangaven dat de uitzetting in 1992 onder zijn verantwoording heeft plaatsgevonden.³

Poncke Princen schijnt door minister Van Mierlo toegelaten te zijn in Nederland voor een Kerstbezoek aan zijn familie. Ik heb zelf nooit iets met de man te maken willen hebben, maar het was terecht dat hij op zijn huidige hoge leeftijd nog eenmaal zijn familie kon bezoeken. Het schijnt een gigantische rel te zijn geweest. Typisch Hollandse, niet verwerkte ervaringen. Alles wat je erover leest, geeft alleen maar duidelijk aan hoe het Hollandse volkskarakter in elkaar steekt.

William Potter en Leonard Spector, beide specialisten in non-proliferatie, waarschuwen in *de Volkskrant* voor de mogelijkheden van nucleair terrorisme. Door een slechte administratie bij opslagplaatsen van nucleair materiaal, is er niemand die precies weet hoeveel plutonium en hoogverrijkt uranium in de voormalige Sovjet Unie ligt opgeslagen. Bovendien is uit verschillende incidenten gebleken dat de beveiliging op veel van die locaties sterk te wensen over laat. Zolang deze situatie niet wordt verbeterd, nemen de kansen op nucleair terrorisme volgens deze heren toe. Alva Myrdal waarschuwde hier in 1973 al voor, toen ik haar sprak voor mijn boek *Grenzen aan de groei*.

12:00 uur

Ik heb Boukema gebeld, die zei wel als bemiddelaar te willen optreden, maar hij wilde een machtiging akkoord te mogen gaan met een bedrag tussen een minimale en maximale vergoeding die ik zou vaststellen. Hij vond oud-rechter Asscher de meest geschikte persoon. Ik belde zowel Erik als Vermeer, die dat beiden een prima gedachte vonden.

Paul de Ridder belde. Er waren vandaag zes brieven van mij tegelijk binnengekomen, wat er toch wel op wijst dat ze eerst gelezen worden. Hij was door een boekhandel gebeld die hem

3 Zie bijlage 2.

drie kwartier had bestookt met vragen waarom zij mij hadden uitgegeven nadat *Vrij Nederland* mij aan het Nederlands Blok koppelde. Er kwam ook een aardige brief van hem binnen.⁴ Edwin had nieuwjaarsdag bloed bij zijn ontlasting en is naar het ziekenhuis gegaan. Hij bleek voedselvergiftiging te hebben. We hebben dus toch iets verkeerd gegeten. Ik heb meteen Delprat gebeld, die zei dat we in dat geval niets meer hoeven te doen omdat het lichaam zo'n salmonellabacterie vanzelf wegwerkt.

Docters van Leeuwen is per 1 januari overgestapt van directeur van de BVD naar procureur-generaal van het Openbaar Ministerie in Den Haag. Onbegrijpelijke benoeming. Een spionnenbaas op een ministerie waar de allerhoogste integriteit van ambtenaren een eerste vereiste is. Misschien heeft Piet Schaeppman gelijk, dat bij Justitie het hek van de dam is.

4 januari 1995

Na een telefoon van Peter uit Hillbrow, heb ik hem direct weer geschreven.⁵ Hij zei: „Ik vind nog steeds propjes papier waar jij met Kate mee speelde. It breaks my heart. I have to cry. You know what I mean.”

„Of course, I do.” Ik ben immers exact hetzelfde.

Ik heb vanavond twee lappen kalfsvlees met een flinke portie bruine rijst gegeten. Laten we hopen dat het nu allemaal binnen blijft. Zelfs bij Struwe vonden ze dat ik een smal gezicht had gekregen. Ik keek in de spiegel en inderdaad, het valt op. Ed kwam langs en bracht een stoeltje mee, omdat Gertjan van Beijnum meekomt vrijdag. Ik zou Paul liever alleen gesproken hebben. Ed is langzamerhand weinig meer dan een KLM-steward. Ik denk dat hij als hij van een reis terugkomt, alleen op zoek is naar uitjes en vertier en niet meer in staat is zichzelf te informeren en verbreden. Zijn verder ontwikkeling staat stil. Het is te verklaren, maar ik ben steeds snel met hem uitgepraat. Hij had Lonis weer op bezoek gehad, en zei: „Die is echt niet goed.” Ik weet niet waarom ik zo onaardig ben over Eduard, die letterlijk altijd aardig is en voor me klaarstaat. Toch blijft het me verwarren. Waarom geloof ik er niet echt in?

NRC Handelsblad openbaart dat oud-minister Ed van Thijn de kluit opzettelijk belazerd heeft.⁶ De minister heeft een dringend advies van de partijleiding en van partijleider Kok naast zich neergelegd, om hoofdcommissaris Eric Nordholt te beris-

4 Zie bijlage 3.

5 Zie bijlage 4.

6 *NRC Handelsblad*, 04 01 1995.

pen. In zijn memoires *Retour Den Haag* heeft Ed essentiële feiten over de afhandeling van de IRT-affaire gewoon weggelaten. Niemand zegt hier waar het op staat. Piet Stoffelen kaartte de zaak aan, maar verduidelijkte meteen tegenover Marcel Haenen dat hij niet wilde suggereren dat Van Thijn willens en wetens de zaak belazerd had. Het Haagse politieke gilde noemt nooit man en paard, want men kent elkaar te goed en morgen staan ze weer broederlijk in het Catshuis een glaasje te heffen. Dat hindert me bij Jurgens ook zo.

Nelson Mandela heeft dominee Boesak gevraagd zich terug te trekken als ambassadeur bij de VN na de jongste onthullingen over corruptie.

De Vereniging van Indiëveteranen heeft een klacht ingediend bij de Amsterdamse officier van justitie, Paul Brilman, tegen Poncke Princen, wegens het plegen van oorlogsmisdrijven en persoonlijke betrokkenheid bij het neerschieten van Nederlandse militairen. Dat was 46 jaar geleden.

Eugène Wigner, mathematisch fysicus aan de Princeton University, die ik interviewde voor *Grenzen aan de groei*, is overleden.⁷ Hij werd 92 jaar. In 1939 schreef hij samen met Albert Einstein een brief naar president Roosevelt om te waarschuwen voor de gevaren rond kernsplijting. Maar die geest is voorgoed uit de fles.

5 januari 1995

Ik heb alweer een uur gefietst en erwtensoep gegeten (mijn maag rommelt nog).

Jos Slats belde. Nu Broertjes hoofdredacteur wordt, adviseerde hij zuinig op hem te zijn. „Dat zal ik doen, zoals ik zuinig op jou ben,” heb ik gezegd. Jos wilde weten of minister Dijkstal mijn BVD-dossiers binnen veertien dagen aan de Raad van State had gegeven, zoals door de Raad gevraagd was. Vast niet.

De Europese Commissie heeft bedacht dat het Economische Verdrag met Rusland niet kan worden ondertekend zolang Moskou een oorlog voert in Tsjetsjenië. Hans van den Broek neemt subtiel wraak op Lubbers. Hans: „Wij betwisten niet dat Tsjetsjenië onderdeel uitmaakt van Rusland, maar we maken ons ernstige zorgen over de manier waarop dit politieke probleem met militaire middelen wordt opgelost.”

Bij Struwe werd zaterdag gezegd: „Als Willem maar geen AIDS heeft.” Tekenen des tijds.

7 Zie *Memoires 1972-1973*.